

Miljøverndepartementet
Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim

KONGELIG RESOLUSJON

Ref.nr.:
Saksnr: 200802171
Dato:

Forskrift om fredning av Jan Mayen naturreservat og forskrift om endring i to forskrifter om verneområder på Svalbard

1. Forslag

Miljøverndepartementet foreslår å opprette Jan Mayen naturreservat. Arealet omfatter det meste av øya - ca 375 km² landareal (inkludert breer og ferskvann), og ca 4315 km² marint areal. Området er statens grunn.

Det fredete området omfatter;

- hele øya, med unntak av et virksomhetsområde på østsiden av øya (Olonkinbyen, den meteorologiske stasjonen og flyplassen), samt et mindre område i Kvalrossbukta på vestsiden av øya
- tilliggende territorialfarvann med unntak av et marint areal i og 500 meter utenfor Båtvika

Formålet med fredningen er å bevare en tilnærmet uberørt arktisk øy og tilgrensende sjøområder, inkludert havbunnen, med særegent landskap, aktive vulkansystemer, spesiell flora og fauna og mange kulturminner, herunder spesielt sikre;

- øyas storslåtte og unike landskap
- øyas egenartede vulkanske bergarter og landformer
- øya som et meget viktig leveområde for sjøfugl
- den nære sammenhengen mellom livet i havet og på land
- den særegne økologien som utvikles på isolerte øyer

- det historiske perspektivet som kulturminner fra alle hovedepokene i Jan Mayens historie representerer
- øya og tilliggende marint areal som et referanseområde for forskning.

Høringen har vist at det er knyttet få interessemotsetninger til forslaget. Miljøverndepartementet viser til at;

- forholdet til eventuelle fremtidige aktiviteter knyttet til leting etter/eventuell produksjon av olje og gass i havområdene utenfor reservatet er avklart i nært samarbeid mellom Direktoratet for naturforvaltning og Oljedirektoratet.
- vernet berører ikke pågående fiskeri- og fangstvirksomhet rundt Jan Mayen. Uttak av marine, viltlevende ressurser som i dag fangstes kommersielt i havområdene ved Jan Mayen vil fortsatt reguleres etter regler gitt av Fiskeri- og kystdepartementet.
- vernet vil ikke være til hinder for skipsfart, eller begrense ferdsel til sjøs utover det som følger av at ilandsetting av personer fra båt kun vil være tillat i virksomhetsområdene som ikke omfattes av naturreservatet. Vernet berører ikke tilgangen til virksomhetsområdene fra sjøsiden.
- Hensynet til meteorologisk virksomhet, og behovet for navigasjonshjelpemidler og romrelatert bakkeinfrastruktur er ivaretatt gjennom avgrensningen av unntaksområdet som ikke inngår i verneområdet, og dispensasjonsbestemmelsene i verneforskriften.
- en høringspart – Association of Arctic Expedition Cruise Operators (AECO) – er kritisk til at cruisebåter kun får landsette passasjerer to steder på øya – nærmere bestemt i virksomhetsområdene som ikke omfattes av naturreservatet. Med henvisning til miljø- og sikkerhetshensyn foreslås det å gi stasjonssjefen myndighet til i særlige tilfeller å gi tillatelse til landsetting innenfor reservatet.

Miljøverndepartementet foreslår at Jan Mayen naturreservat opprettes med den avgrensningen som var foreslått i høringen, og med noen presiseringer/endringer i forskriften når det gjelder reguleringen av fiske og fangst i sjøområdene, unntak og dispensasjoner, innførsel og utsetting av levende eksemplarer av vill flora og fauna, samt at

stasjonssjefen kan gi tillatelse til landsetting fra båt innenfor naturreservatet.

Kart med forslag til avgrensning og forslag til fredningsforskrift framgår av vedlegg.

Miljøverndepartementet foreslår også å rette opp to feil av teknisk karakter som oppsto i forbindelse med endring av Forskrift om fredning av Bjørnøya naturreservat på Svalbard i desember 2008, og endring av Forskrift om opprettelse av fuglereservater og større naturvernområder på Svalbard i september 2009. Disse endringene er uten substansiell betydning.

Ved opprettelsen i 2002 omfattet Bjørnøya naturreservat områdene ut til 12 nautiske mil, som den gang var yttergrensen for territorialfarvannet på Svalbard. 1 januar 2004 ble territorialgrensen utvidet fra 4 til 12 nautiske mil fra grunnlinjen. I desember 2008 ble Bjørnøya naturreservat utvidet fra 4 nautiske mil og ut til ny territorialgrense 12 nautiske mil fra land (Forskrift 12 des 2008 nr. 1345. I denne forbindelse ble §2 (avgrensning og omfang) endret slik at det framgår at det fredete området omfatter territorialfarvannet ut til 12 nautiske mil. At reservatet omfatter territorialfarvannet ut til 12 nautiske mil framgår også av kartet som følger forskriften og angivelsen av størrelsen på det marine arealet som inngår i naturreservatet.

Ved en inkurie ble ikke § 1 endret tilsvarende. I § 1 står det fortsatt at "Bjørnøyas landområder med sjøområdet ut til 4 nautiske mil er fredet som naturreservat under betegnelsen Bjørnøya naturreservat". §1 må derfor endres i samsvar med §2 og lyde: "Bjørnøyas landområder med territorialfarvannet ut til 12 nautiske mil er fredet som naturreservat under betegnelsen Bjørnøya naturreservat".

Ved endring av Forskrift om opprettelse av fuglereservater og større naturvernområder på Svalbard i september 2009 (Forskrift 4 september nr. 1146) oppsto det en feil i bokstaveringen under kap V pkt II: Bokstav k skal være bokstav i.

Disse to feilene foreslås rettet gjennom vedlagte forskrift om endring i to forskrifter om verneområder på Svalbard.

2. Bakgrunn

Miljøverndepartementet (MD) ga i 2002 Direktoratet for naturforvaltning (DN) i oppdrag å lage en utredning om verneverdiene og behovet for vern på Jan Mayen. I samråd med Riksantikvaren (RA) og Fylkesmannen i Nordland, og med basis i blant annet rapporten Natur- og kulturmiljøet på Jan Mayen (1997) fra Norsk Polarinstitutt, utarbeidet DN et slikt dokument samme høst.

DN konkluderte med at det på Jan Mayen er dokumentert store internasjonale og nasjonale verneverdier knyttet til en rekke fagområder og ga en klar tilråding til MD om at vern og andre forvaltningstiltak burde vurderes på Jan Mayen.

Som en oppfølging av utredningen fikk DN i oppdrag å utarbeide et forslag til verneplan for Jan Mayen - jfr. brev av 08.07.2004. Arbeidet skulle utføres i samarbeid med Riksantikvaren, og verneplanen skulle sikre natur- og kulturminneverdiene mot lokale inngrep og påvirkning og bevare øyas uberørte preg. I oppdraget vises det blant annet til den begrensede aktiviteten som i dag finner sted, samt den begrensede kunnskapen som foreligger om plante- og dyrelivet. MD mente det kunne være naturlig å gi de delene av øya som ikke er berørt av dagens aktiviteter vern som naturreservat, samtidig med at det ble avsatt et tilstrekkelig stort unntaksområde på Midt-Jan til dagens aktiviteter og mulige framtidige behov. MD viste også til at dagens miljøregelverk for Jan Mayen er foreldet og at utarbeidelsen av vernebestemmelser for øya på en effektiv måte ville kunne bidra til å rette opp dette.

Initiativet til opprettelse av et verneområde på Jan Mayen ble omtalt i *St.meld.nr.21 (2004-2005) Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand*, der den daværende regjering varslet at den ville opprette et nytt verneområde på Jan Mayen som sikrer øyas unike natur- og kulturminneverdier.

8. mai 2009 la regjeringen fram *St.meld.nr.37 (2008-2009) Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Norskehavet (forvaltningsplan)*. I denne meldingen er områdene rundt Jan Mayen identifisert som særlig verdifulle og sårbare på bakgrunn av den høye produktiviteten og de store bestandene av sjøfugl og sjøpattedyr. Det blir også påpekt at Jan Mayen inkludert marint område ut til territorialgrensen er vurdert som verneverdig, og at en verneplan er under utarbeidelse.

I forvaltningsplanen varsler regjeringen også at regjeringen går inn for å starte en åpningsprosess for petroleumsvirksomhet i havområdet på norsk side ved Jan Mayen. Frem til oppdateringen av forvaltningsplanen i 2014 skal det ikke foregå petroleumsvirksomhet

innenfor et belte på 30 km rundt Jan Mayen. Dette skal likevel ikke være til hinder for at Jan Mayen kan benyttes i forbindelse med petroleumsvirksomhet utenfor dette beltet. Samtidig skrev Energi- og miljøkomiteen i sin innstilling til Stortinget at ”petroleumsvirksomheten må ha en slik avstand til naturreservatet at verneverdiene ikke forringes”, jf. Innst.S. nr. 362 (2008-2009). Rammene for eventuell bruk av Jan Mayen i forbindelse med petroleumsvirksomhet er avklart i samråd mellom Direktoratet for naturforvaltning og Oljedirektoratet gjennom verneplanprosessen, og gjennom et etterfølgende dialog mellom Miljøverndepartementet og Olje- og energidepartementet.

3. Saksgang

I samarbeid med RA og Fylkesmannen i Nordland inviterte DN sentrale aktører til et åpent informasjonsmøte om det planlagte vernet på Jan Mayen. Møtet ble avholdt hos Fylkesmannen i Nordland i Bodø 25. april 2005.

En kunngjøring om oppstart av verneplanarbeidet ble rykket inn i Norsk lysningsblad 20.2.2007, samt i fem regionaviser den samme uken. I kunngjøringen ble alle som kunne bli berørt av planarbeidet gitt frist til 16. mars 2007 med å komme med synspunkter på tema som burde vurderes i planprosessen. Bare Norsk Polarinstitut levte kommentarer og påpekte blant annet at kunnskapsstatus (for Jan Mayen) var god nok til å gjennomføre en verneplanprosess.

I forbindelse med utarbeidelse av høringsdokumentene har DN hatt separate møter med Værvarslinga for Nord-Norge (DNMI), Forsvarets Logistikkorganisasjon (FLO/IKT), Fiskeridirektoratet, samt to møter med Oljedirektoratet (OD).

DN har gjennomført to befaringer på Jan Mayen; i oktober 2006 sammen med representanter fra Riksantikvaren og Fylkesmannen i Nordland, og en mer omfattende feltbefaring i juni 2007 med representanter fra Oljedirektoratet, Fylkesmannen i Nordland og FLO/IKT (ved Stasjonssjef Jan Mayen). Hensikten med befaringene var blant annet å samle informasjon for å kunne avgrense et virksomhetsområde på Midt-Jan som ikke vil inngå i naturreservatet. Det ble innhentet dokumentasjon om inngrep og gjort vurderinger av arealbehov i forhold til videreføring av dagens, samt mulige nye aktiviteter på øya.

Utarbeidelse av verneplanen er for øvrig gjennomført i forståelse og med innspill fra representanter i Samarbeidsutvalget for miljø Jan

Mayen (SUM), hvor følgende deltar: Direktoratet for naturforvaltning (DN), Riksantikvaren (RA), Norsk Polarinstitutt (NP), Det Norske Meteorologiske institutt (DNMI), Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO/IKT), Salten politidistrikt, Fiskeri- og kystdepartementet, Miljøverndepartementet og Fylkesmannen i Nordland (leder og sekretariat).

Det framkom ikke ønsker om eller ble pekt på behov for konsekvensutredning i forbindelse med kunngjøringen om oppstart av verneplanarbeidet. DN vurderte det også slik at det, gitt Jan Mayens isolerte beliggenhet og de begrensede aktivitetene som finner sted på øya og i havområdene utenfor, ikke var nødvendig å utarbeide en egen konsekvensutredning i forbindelse med verneplanarbeidet. Begrunnelsen for dette var også at informasjon om eksisterende og mulig ny virksomhet allerede var identifisert gjennom møter med aktuelle institusjoner, innspill fra Samarbeidsutvalget for miljø – Jan Mayen (SUM), samt fordi det ble forutsatt at ytterligere informasjon ville framkomme i forbindelse med den ordinære høringsrunden.

Et utkast til verneplan for Jan Mayen ble forelagt Det Interdepartementale Polarutvalget 16. august 2007. Polarutvalget hadde ingen vesentlige merknader knyttet til å sende verneplanutkastet på høring

Verneplan for Jan Mayen – forslag til opprettelse av Jan Mayen naturreservatet ble sendt på høring i brev datert 30.11.2007, med høringsfrist 01.02.2008. Flere høringsparter fikk utsatt frist, og siste uttalelse ble mottatt 07.03.2008.

DN sendte sin tilråkning om opprettelse av Jan Mayen naturreservat til Miljøverndepartementet 29.05.2008.

Utkast til kongelig resolusjon har vært forelagt samtlige departementer. Flere departement hadde merknader til utkastet. Miljøverndepartementet har derfor hatt etterfølgende dialog med Olje- og energidepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet og Nærings- og handelsdepartementet om hvordan merknadene mest hensiktsmessig kan ivaretas. De forhold og behov som ble påpekt er ivaretatt gjennom endringer i foredraget til kgl.res og verneforskriften i samråd med disse departement.

4. Endringer i forhold til høringsforslaget

Det er foreslått enkelte presiseringer og endringer i vernebestemmelsene i forhold til det verneforslaget som ble sendt på høring:

Forskriftens § 4, 2.2 er endret til: *”Plante- eller dyrearter, herunder genmodifiserte arter og former, må ikke innføres eller utsettes ”*. I høringsforslaget gjaldt dette *”Nye plante eller dyrearter” og kun innførsel*. Endringen innebærer at heller ikke arter som tidligere har hatt tilhold på øya, men som av ulike grunner er forsvunnet, kan innføres.

I forskriftens § 4,1.1 listes virksomheter som ikke må iverksettes innenfor naturreservatet. På denne listen er teksten *”skraping av havbunnen”* erstattet med *”bruk av fiske- og fangstredskaper som kan skade havbunnen”*.

I § 4, 1.3 er de aktiviteter som bestemmelsene i § 4, 1.1 ikke er til hinder for listet. Her er første strekpunkt *”- bruk av tillatte fiske og fangstredskaper i sjøen med unntak av redskaper for skjellskraping”* erstattet med den mer generelle formuleringen *”- bruk av tillatte fiske og fangstredskaper i sjøen med unntak av redskaper som kan gi vesentlig skade på havbunnen”*.

Med vesentlig skade menes skade på bunnfaunaen slik at faunaens struktur og funksjon endres. Dette gjelder først og fremst den habitatdannende faunaen. Habitatdannende fauna som korallrev, korallskoger, tareskoger, svampsamfunn, skjellbanker og kalkalger danner viktige leveområder for en mengde andre organismer. Hvis disse artene blir utsatt for redskaper som graver opp og endrer bunnstrukturen, vil det ta lang tid før artene igjen er tilbake og fungerer som et variert habitat. Bestemmelsen er ikke til hinder for at rekefiske innenfor naturreservatet kan fortsette. Dette fisket foregår hovedsakelig på bløt leirebunn der det normalt ikke er habitatdannende fauna.

I forskriftens § 4, 2.3 er listingen av ressurser og arter som skal kunne høstes i henhold til regler gitt av Fiskeri- og kystdepartementet, erstattet med følgende tekst: *”- høsting av villlevende marine ressurser i henhold til regler gitt av Fiskeri- og kystdepartementet.”* Dette skal sikre at forskriften ikke vil bli til hinder for uttak av arter som i dag høstes kommersielt i havområdene omkring Jan Mayen.

I forskriftens § 4, 2.3 er det videre presisert at unntaket fra fredningen av dyr og planter som er gitt for høsting av villlevende marine

ressurser i henhold til regler gitt av Fiskeri- og kystdepartementet, ikke gjelder bruk av redskaper som kan gi vesentlig skade på havbunnen. Dette er kun en presisering, idet bruk av redskaper som kan gi vesentlig skade på havbunnen er forbudt i henhold til forskriftens § 4, 1.1 og § 4 1.3.

I høringsforslagets § 4 pkt. 4.3 heter det at ilandsetting av betalende passasjerer ikke er tillatt innenfor naturreservatet. Da det ikke synes å være noen umiddelbar sammenheng mellom antall landsatte passasjerer, hvor de går i land, hvilken type påvirkning de forårsaker og om de har betalt for turen eller ikke, foreslås ordlyden endret slik at ilandsetting av personer fra båt generelt ikke er tillatt innenfor naturreservatet. Dette innebærer at det i utgangspunktet kun vil være tillatt å sette personer i land fra båt innenfor de to virksomhetsområdene som ikke omfattes av reservatet. Også i dag er det her så godt som all ilandstigning foregår, og det vil være disse områdene som må sikres tilgang fra sjøsiden i forbindelse med eventuell framtidig virksomhet. Av hensyn til naturmiljøet og faktorer som påvirker sikkerheten, som værforhold, foreslås det et tillegg til § 4, 4.3 slik at stasjonssjefen i særlige tilfeller kan gi tillatelse til ilandstigning innenfor reservatet. § 4 pkt. 4.3 får da følgende ordlyd: "Ilandsetting av personer fra båt er ikke tillatt innenfor naturreservatet. Stasjonssjefen kan i særlige tilfeller gi tillatelse til ilandsetting innenfor reservatet".

I høringsforslagets §6. Dispensasjoner/tillatelser heter det at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til ulike listede tiltak. Ordet "tillatelse" foreslås her erstattet med "dispensasjon" for å unngå misforståelser og klargjøre at dispensasjon fra fredningsbestemmelsene ikke innebærer at man har tillatelse etter annet regelverk. Det foreslås også at begrepet "dispensasjon" brukes gjennomgående både i overskriften og teksten for §6, der det i høringsforslaget står "tillatelse" eller "dispensasjon/tillatelse".

Etablering av navigasjonshjelpemidler og romrelatert bakkeinfrastruktur er føyd til listen i § 6 over aktiviteter forvaltningsmyndigheten kan gi dispensasjon til.

5. Beskrivelse av området og verneverdiene

Jan Mayen er en del av Kongeriket Norge og ligger 500 km øst for Grønland, 550 km nordøst for Island og 1000 km fra det norske fastlandet. Øya ligger i bruddsonen som binder sammen to undersjøiske midthavsrygger. Kolbeineyryggen vest av Jan Mayen, og Mohns rygg øst av Jan Mayen er begge å regne som deler av den nord

- sør orienterte undersjøiske fjellkjeden med samlebetennelsen Den Midtatlantiske Rygg (MAR). Øya er trolig et mikrokontinent, som inntil dannelsen av Kolbeineyryggen var del av den Nordamerikanske kontinentalplaten. Vulkanen Beerenberg, 2277 m.o.h, er øyas høyeste punkt, og samtidig Norges eneste og verdens nordligste aktive vulkansystem over havnivå. Omlag 30 % av øyas areal rundt vulkanen er dekket av isbreer. Vulkanen hadde sitt siste utbrudd i 1985, men det siver fremdeles ut damp fra krateret. Klimaet er arktisk-maritimt, og øya kunne tidligere være omgitt av havis i deler av vinterhalvåret. Økosystemene på land er nært koblet sammen med de marine økosystemene, inkludert økosystemet i iskantsonen når øya er omgitt av havis.

Verneverdier

Verneverdiene på Jan Mayen er betydelige og knytter seg blant annet til øyas storslåtte og særegne geologi og landskap, øyas isolerte beliggenhet, intakte oseaniske økosystemer, store sjøfuglkolonier og kulturminner.

Spesielt vesentlige verneverdier er knyttet til;

Geologi og landskapsformer

Landskapet på Jan Mayen er preget av aktive vulkansystemer og vulkanske bergarter avsatt etter istida (postglasialt). Med unntak av Bouvetøya i Antarktis (norsk biland) er det i Norge kun på Jan Mayen en finner dette. De eldste vulkanske bergartene på øya er under en halv million år gamle. Landskapet er særegent, spesielt i norsk sammenheng, med en geomorfologi (landskapsformer) som blant annet omfatter kratre, huler og lavastrømmer. Vulkanen Beerenberg (2277 m.o.h.) er et mektig fjell som preger hele øya.

Økosystemer – marine forhold

Jan Mayen sin isolerte posisjon og de store havdypene utenfor sokkelen gjør at øya representerer et helhetlig og særegent økosystem både på land og på sokkelen. Sjøfuglene og deres ekskrementer er trolig en meget viktig faktor for utvikling av forholdsvis artsrik vegetasjon på enkelte områder. Når havisen legger seg rundt Jan Mayen, noe som skjer sjeldnere nå enn i tidligere år, utgjør øya en del av det spesielle økosystemet som dannes rundt iskanten.

Vegetasjon og flora

Vegetasjonen på Jan Mayen representerer en overgangstype mellom Mellomarktisk tundrasone og Sørlig arktisk tundrasone. I norsk Arktis finnes ikke lignende overgangsvegetasjon. Den terrestriske

vegetasjonen representerer derfor en unik biogeografisk kvalitet i norsk sammenheng. Flere endemiske arter (det vil si som kun finnes på Jan Mayen) er identifisert på øya.

Sjøfugl

Talloppgavene for hekkende sjøfugl på Jan Mayen er usikre, men for fem arter antas populasjonen å være mellom 10-100.000 par. Dette gjelder polarlomvi, havhest, krykkje, alkekonge og lunde. For enkelte av disse artene – f.eks. havhest – er trolig tallene langt høyere. Uansett har Jan Mayen med dette sjøfuglforekomster av nasjonal og internasjonal verdi. I alt er det observert ca. 100 fuglearter på øya, hvorav ca. 30 er funnet hekkende.

Kulturminner

Selv om øya er liten og ligger isolert til har Jan Mayen både løse og faste kulturminner fra alle epoker i øyas historie, som representerer flere nasjoners virksomhet.

Verdensarv

I juni 2007 ble Jan Mayen ført opp som norsk kandidat til UNESCOs verdensarvliste. Alle øyene på eller med nær tilknytning til Den Midtatlantiske Rygg (MAR), har blant annet stor verdi som referanseområder og studieområder for generell forståelse av klodens geologi og økologi. Jan Mayen er den nordligste av øyene i en internasjonal serienominasjon hvor øyene på MAR tilhørende Island, Portugal, Brasil, Storbritannia og Norge inngår.

6. Andre interesser

Meteorologi, navigasjon og romrelatert bakkeinfrastruktur.

Dagens aktivitet på øya er i hovedsak knyttet til meteorologiske observasjoner og til navigasjonssystemet Loran-C. Fiskeri- og kystdepartementet har budsjettansvaret for og koordinerer driften av Samfunnet Jan Mayen og Loran-C systemet. Det er Forsvarets informasjonssystemer (INI OPS) som driver Samfunnet Jan Mayen for Fiskeri- og kystdepartementet.

Drift og vedlikehold av flere installasjoner i forbindelse med forskning (seismologi) og andre navigasjonssystemer etc. inngår også i stasjonens oppgaver. Dette inkluderer bl.a en såkalt EGNOS-stasjon, som bidrar til at GPS-ytelsen, og dermed navigasjonssikkerheten, i våre nordområder blir bedre .

Samfunnet Jan Mayen er bemannet året rundt med 18 personer. Alle bor på hovedstasjonen (Olonkinbyen), som vil bli liggende utenfor det foreslåtte naturreservatet.

Jan Mayens geografiske posisjon i Nordatlanteren og stadig større krav til sikkerhet og forebyggende miljøarbeid gjør at etablering av ytterligere navigasjonsinstallasjoner kan bli aktuelt på øya, også utenfor virksomhetsområdene som er unntatt fra verneforslaget. Særlig aktuelt er etablering av infrastruktur for det europeiske globale satellittnavigasjonssystemet Galileo.

Jan Mayen har også meget gunstig beliggenhet i forhold til satellitter i lav polbane. Dette tilsier at det kan bli aktuelt å også etablere annen romrelatert bakkeinfrastruktur her. Dette gjelder for eksempel bakkestasjoner for satellittbaserte systemer for kommunikasjon, søk og redning, jordobservasjon, observasjoner av de høyere lag i atmosfæren mv.

Observasjon av de høyere lag av jordas atmosfære er viktig i klimasammenheng. I tillegg er vær- og miljøsatellitter viktige datakilder for værvarsling, klimaforskning, isvarsling og trygg ferdsel på havet. Dette vil kunne ha stor betydning for ivaretagelse av sikkerhet og miljø.

I forslaget til verneforskrift er det presisert at det kan gis dispensasjon til etablering av navigasjonshjelpemidler og romrelatert bakkeinfrastruktur.

Forskning og overvåkning

Norsk forskningsinnsats på Jan Mayen har vært meget begrenset. Øyas isolerte beliggenhet gjør den vanskelig tilgjengelig og det er kostbart å utruste ekspedisjoner. Øya er imidlertid, på grunn av sin begrensede påvirkning av menneskelig aktivitet, velegnet for både grunnforskning og overvåkning. For eksempel kan biologiske effekter av langtransportert forurensning på Jan Mayen overvåkes uten forstyrrelser fra lokale kilder.

Ferdsel og turisme

Jan Mayen er lite egnet for turisme. Dette både på grunn av krevende klimatiske forhold, isolert beliggenhet og mangel på infrastruktur som vil kunne gjøre regulær ankomst til øya med fly eller båt mulig. Det er per i dag ingen fasiliteter for overnatting og bespisning. I tillegg er det ikke utrustning og bemanning for å håndtere lete- og

redningsaksjoner/oppsyn. I sommersesongen besøkes øya av et begrenset antall cruisebåtturister, som i hovedsak settes i land i Båtvika ved stasjonsområdet (Olonkinbyen). Antall passasjerer som går i land anslås til ca. 500 personer. De ansatte på stasjonen benytter øya i friluftslivssammenheng.

Fiskeri- og fangstvirksomhet omkring Jan Mayen

I havområdene rundt Jan Mayen foregår det et betydelig fiske etter lodde og reke. Det fiskes også etter kveite og lange. Deler av denne fiskeriaktiviteten foregår innenfor 12 nautiske mil fra øya.

Vågehvalfangst finner også sporadisk sted innenfor territorialfarvannet - 12 nautiske mil fra øya. Endrede forhold når det gjelder havis (Vestisen) de siste årene, har medført at selfangst i dag foregår i farvann langt borte fra Jan Mayen. De foreslåtte verneforskriftene er ikke til hinder for uttak av arter som i dag høstes kommersielt i havområdene omkring Jan Mayen. Slikt uttak vil fortsatt være tillatt i henhold til regler gitt av Fiskeri- og kystdepartementet. Bruk av redskaper som kan gi vesentlig skade på havbunnen vil ikke være tillatt. Bestemmelsen er ikke til hinder for at rekefiske innenfor naturreservatet kan fortsette. Dette fisket foregår hovedsakelig på bløt leirebunn der det normalt ikke er habitatdannende fauna som kan bli påført vesentlig skade som følge av virksomheten. For nærmere beskrivelse av hva som ligger i begrepet "vesentlig skade", se punkt 4.

Petroleumsvirksomhet

På vulkanøya Jan Mayen er det neppe geologisk grunnlag for å drive petroleumsvirksomhet, og det foregår i dag heller ikke petroleumsvirksomhet verken innenfor det foreslåtte naturreservatet eller i fiskerisonen rundt Jan Mayen. I St. meld. nr. 37 (2008-2009) *Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Norskehavet (forvaltningsplan)* varslet regjeringen oppstart av en åpningsprosess i havområdet på norsk side ved Jan Mayen med sikte på tildeling av utvinningstillatelser. Første steg i denne prosessen er å kartlegge ressursgrunnlaget for petroleum og miljøverdiene i dette området nærmere, og å gjennomføre en konsekvensutredning for petroleum. Basert på resultatene fra konsekvensutredningen vil regjeringen ta stilling til aktivitetsrammene. Frem til oppdateringen av forvaltningsplanen, senest i 2014, skal det ikke foregå petroleumsvirksomhet innenfor et belte på 30 km rundt Jan Mayen. I innstillingen til Stortinget fra Energi- og miljøkomiteen (Innst. S. 362 (2008-2009)) står det at "Flertallet viser til at en åpningsprosess før åpning av nye områder med sikte på tildeling av utvinningstillatelser, skal avveie de ulike interesser som gjør seg gjeldende på det aktuelle

området. Under denne avveiningen skal det foretas en vurdering av de nærings- og miljømessige virkninger av petroleumsvirksomheten og mulig fare for forurensninger samt de økonomiske og sosiale virkninger som petroleumsvirksomheten kan ha. *Flertallet* mener at de rike forekomstene av sjøfugl, fisk, sjøpattedyr og dyreplankton må vies spesiell oppmerksomhet i en slik prosess.”

Dersom slik aktivitet skulle bli aktuelt i havområdene rundt Jan Mayen, kan dette medføre behov for å benytte Jan Mayen i operasjoner knyttet til for eksempel helse-, miljø- og sikkerhet (HMS) eller andre petroleumsrelaterte aktiviteter. Dette kan for eksempel dreie seg om etablering av base, beredskapslager, driftsorganisasjon eller behandlings-, prosesserings- og lagringsanlegg, anlegg av nødvendig infrastruktur i form av veier, bygninger eller kaianlegg og molo, heliport, og landfall for rørledninger. Det er lagt opp til at eventuelle framtidige aktiviteter vil kunne få plass innenfor virksomhetsområdene som ikke inngår i naturreservatet. Hensynet til mulig framtidig virksomhet gjenspeiles både i avgrensningen av virksomhetsområdene, og i forslaget til verneforskrift. Vernebestemmelsene begrenser ikke tilgangen til virksomhetsområdene fra sjøen, og det kan gis dispensasjon til anlegg på sjøbunnen knyttet til aktivitet innenfor virksomhetsområdene.

Det er vanskelig å forutsi med sikkerhet hvilket arealbehov aktiviteter eller installasjoner knyttet til en eventuell framtidig petroleumsvirksomhet i havområdene rundt Jan Mayen vil kunne medføre. Det kan derfor ikke utelukkes at det vil bli behov for å benytte enkelte områder innenfor det foreslåtte naturreservatet til aktiviteter som ikke er i samsvar med de foreslåtte vernebestemmelsene. Dersom man i forbindelse med en eventuell framtidig petroleumsvirksomhet skulle komme fram til at det er tungtveiende samfunnshensyn som tilsier at rammene for bruk av Jan Mayen bør justeres, ivaretas dette ved at Kongen i Statsråd foretar nødvendige endringer i vernebestemmelsene.

Geotermal energi

Påviste forekomster av hydrotermale kilder, ”skorsteiner” (”black smokers”), som spyr ut ekstrem varm væske (superkritiske fluider) på dypt vann i nærheten av Jan Mayen indikerer at forekomster av geotermal energi også kan eksistere på øya. Slik høytemperatur geotermal energi hevdes å kunne bli en framtidig rimelig energikilde. Superkritiske fluider vil også inneholde metaller som kan produseres som et biprodukt. Island produserer ren og billig energi fra slike kilder.

Gitt Jan Mayens beliggenhet ca 1000 km fra fastlandet , er imidlertid kommersiell utnytting av energi fra øya en utfordring.

6. Verneform

Hovedformålet med å verne Jan Mayen er å bevare en tilnærmet uberørt, isolert arktisk øy og tilgrensende sjøområder, inkludert havbunnen, med særegent landskap, aktive vulkansystemer, spesiell flora og fauna og mange kulturminner.

Ser en bort fra det sammenhengende ”bruksarealet” fra Olonkinbyen via den meteorologiske stasjonen til flystripen, deler av Kvalrossbukta, samt enkelte veier og kjørespor, er Jan Mayen lite påvirket av menneskelig aktivitet. Miljøverndepartementet vurderer det slik at øya og tilgrensende områder representerer så store verdier og har en karakter som tilsier at Jan Mayen vernes som naturreservat. Hjemmel for å opprette verneområder finnes i Lov om Jan Mayen 27. februar 1930 § 2, tredje ledd.

Miljøverndepartementet forutsetter for øvrig at det i områdene som ikke vil inngå i naturreservatet utøves aktivitet på en slik måte at det i størst mulig grad tas hensyn til miljøet, både i disse områdene og i det tilgrensende naturreservatet.

7. Høringen

64 adressater fikk verneplanen tilsendt for høring. Dette inkluderer flere separate enheter tilhørende samme hovedinstitusjoner. Stasjonssjef – Jan Mayen har i tillegg levert høringsuttalelse.

Følgende lokale og sentrale instanser har hatt verneplanen til uttalelse:

Fiskeri- og kystdepartementet, Forsvarsdepartementet, Justis- og politidepartementet, Nærings- og handelsdepartementet, Olje- og energidepartementet, Samferdselsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Utenriksdepartementet, Bergvesenet med Bergmesteren for Svalbard, Det Norske Meteorologiske institutt - Værvarslinga for Nord-Norge, Fiskeridirektoratet, Forsvarets logistikkorganisasjon, Stasjonssjef – Jan Mayen, Forsvarsbygg, Kystverket, Luftfartstilsynet, Norges Geologiske Undersøkelser, Norges vassdrags- og energidirektorat, Oljedirektoratet, Salten politidistrikt, Sjøfartsdirektoratet, Statens forurensningstilsyn, Statens

Kartverk, Fiskeriforskning, Fridtjof Nansen Institute (FNI), Havforskningsinstituttet, Høgskolen i Bodø, Norges Forskningsråd, Norges Fiskerihøgskole, Norsk institutt for naturforskning (NINA), Norsk institutt for naturforskning (NINA) - Tromsø, Norsk Polarinstitutt, Norut Tromsø, NTNU - Fakultetet for naturvitenskap og teknologi, NTNU – Vitenskapsmuseet, NTNU - Ringve botaniske have, Roald Amundsens senter for arktisk forskning, Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB), Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo (UiO) - Biologisk institutt, Universitetets (UiO) naturhistoriske museer og botanisk hage, Universitetet i Tromsø, Universitetssenteret på Svalbard, Fiskebåtredernes Forbund, Fiskeri- og Havbruksnæringens Landsforening, Norges Fiskarlag, Norges Småkvalfangerlag, Association of Arctic Expedition Cruise Operators (AECO), Høge Nord Alliansen, NHO Reiseliv, Nordic World Heritage Foundation, Ishavsforeningen - Jan Mayen, Framtiden i våre hender, Miljøstiftelsen Bellona, Natur og Ungdom, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Norges Naturvernforbund, Norges Miljøvernforbund, Norsk Biologforening, Norsk Botanisk Forening, Norsk Ornitologisk Forening, Norsk Zoologisk Forening, SABIMA, Verdens Naturfond, WWF Arctic Programme.

Det ble i alt mottatt 21 skriftlige uttalelser til verneforslaget

8. Merknader til verneforslaget

8.1 Instanser som støtter eller ikke har merknader til forslaget

Nærings- og handelsdepartementet har ikke merknader til forslaget om verneplan for Jan Mayen.

Olje- og energidepartementet har ingen merknader til forslaget.

Samferdselsdepartementet har ingen merknader til forslaget.

Bergvesenet med Bergmesteren for Svalbard anser mulighetene for drivverdige forekomster av mineralske ressurser på Jan Mayen for svært små og har ingen kommentarer til den fremlagte verneplanen.

Det norske meteorologiske institutt har ingen kommentarer til forslag til verneplan.

Fiskeridirektoratet har ingen spesielle merknader til forslaget.

Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) opplyser gjennom Fiskeri- og kystdepartementet at de ikke har merknader til det som fremkommer i høringsdokumentet.

Oljedirektoratet mener at verneplanen ivaretar nødvendige hensyn til fremtidig aktivitet i områder og har ingen ytterligere kommentarer til forslaget.

Norsk Polarinstitutt gir sin tilslutning til behovet for vern og mener det er betimelig at dette kommer nå.

Politiet – Salten politidistrikt har ingen vesentlige merknader til forslaget om opprettelse av Jan Mayen naturreservat.

Stasjonssjef Jan Mayen anfører at det er meget viktig å iverksette tiltak for å bevare den spesielle og sårbare naturen på Jan Mayen, og mener forslaget slik det er utformet på en meget tilfredsstillende måte vil medvirke til å bevare Jan Mayen også for fremtiden.

Høgskolen i Bodø ser svært positivt på utkastet til verneplan.

Forskningsrådet mener Jan Mayen har stor betydning og potensial for forskning og overvåking og støtter forslaget om å opprette Jan Mayen naturreservat.

NTNU Vitenskapsmuseet støtter det foreliggende forslaget, men har kommentarer på enkelte detaljer.

Norges småkvalfangarlag har ingen kommentarer til den foreslåtte verneplanen forutsatt at uttak av fisk, krepsdyr og vågehval i henhold til regler gitt av Fiskeri- og kystdepartementet ikke omfattes av vernet.

Nordic World Heritage Foundation (NWHF) støtter forslaget om opprettelse av Jan Mayen naturreservat. NWHF ser dette som et viktig skritt i prosessen for en framtidig (internasjonal) serienominasjon av den midtatlantiske rygg (MAR) til Verdensarvlisten.

WWF International Arctic Programme berømmer utarbeidelsen og støtter forslaget om å etablere Jan Mayen naturreservat, men har forslag til endringer som kan styrke verneplanforslaget ytterligere.

Association of Arctic Expedition Cruise Operators (AECO) støtter forslaget om å verne Jan Mayen som naturreservat, men har innvendinger til verneforskriften.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) viser til at sentrale departementer og direktorater i denne saken enten støtter eller ikke har merknader eller kommentarer til forslaget om opprettelse av Jan Mayen naturreservat. 17 av 21 høringsinstanser som har uttalt seg har ingen merknader eller støtter verneforslaget. I tillegg støtter AECO forslaget, men har innvendinger til forskriften.

Miljøverndepartementet (MD) viser til merknaden fra DN, og at merknader fra berørte departement ved foreleggelse av kongelig resolusjon er ivaretatt i det forslaget til verneforskrift som nå fremmes.

8.2 Kunnskapsgrunnlaget og kvaliteten på verneplanen

Havforskningsinstituttet bemerker at de har et inntrykk av at det er gjort et svært grundig arbeid ved utarbeidelse av verneplanen.

Norges Geologiske Undersøkelse (NGU) viser til nyere forskning som tyder på at Jan Mayen ikke er en del av den midtatlantiske ryggen, men at øya ligger på en bruddsone mellom to midthavsrygger. Jan Mayen utgjør antagelig et mikrokontinent, og øya med området rundt er dermed en isolert del av kontinentalsokkelen - skilt ut fra sokkelen med et underlag av kontinental skorpe. NGU informerer videre om vulkanen Beerenberg og påpeker at nyere kartlegging (Universitetet i Bergen) av havområdene utenfor Jan Mayen viser hydrotermal aktivitet og opptreden av "skorsteiner" – "black smokers" - av sulfidavsetninger med kobber, sink og bly. NGU mener at det generelt er lite geologisk dokumentasjon i rapporten og etterlyser at nyere, mer detaljerte undersøkelser hadde blitt referert. NGU ber om at prosessen med verneplanen stoppes inntil naturgrunnlaget er beskrevet bedre.

Norsk Polarinstitutt (NP) mener at betydningen av "iskantøkosystemet" bør tones ned og peker på at slik is-situasjonen er i dag og antagelig vil være i overskuelig framtid, kan "råker" og "polynier" ikke vektlegges som viktige vernemotiver i en verneplan ut til 12 nautiske mil. NP peker videre på at det er en nær sammenheng mellom økosystemene på land og i havet på Jan Mayen, at dette er nevnt i formålet, men at det burde vært langt bedre beskrevet i verneplanen. Marine verneverdier menes også mangelfullt beskrevet og beskrivelsen burde forbedres.

NTNU Vitenskapsmuseet nevner at det er store kunnskapshull også når det gjelder den marine faunaen som er representert i området, men at en del likevel er kjent. Det vises til et tokt Vitenskapsmuseet gjorde til øya i 1972, i forbindelse med vulkanutbruddet året før, samt at de har vært representert på tokt også i de senere år. Det vises til at mye av det ferske materialet er publisert, eller er under publisering.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) påpeker at informasjon gitt av NGU om at Jan Mayen antagelig er et mikrokontinent, og ikke er direkte relatert til den midtatlantiske ryggen, bidrar til å styrke grunnlaget for vern ytterligere. DN har også kjennskap til kartleggingene som er utført av havområdene rundt Jan Mayen, herunder funnet av to store hydrotermale felt med ”skortsteiner” (”black smokers”), også kalt hydrotermale kilder, på havbunnen langs Mohnsryggen nord for Jan Mayen, men har tolket det slik at funnene er gjort utenfor det foreslåtte reservatet (12 nm). DN understreker at den beskrivelsen av naturgrunnlaget som ligger til grunn for verneplanen, også når det gjelder geofaglige forhold, er omfattende, og viser i den anledning til dokumentet Meddelelser fra Norsk Polarinstitutt nr. 144: Natur- og kulturmiljøet på Jan Mayen (1997). I et verneplanforslag refereres normalt bare sentrale forhold fra foreliggende bakgrunnsdokumenter, og med unntak av den havbunnskartleggingen NGU viser til, er det for øvrig utført få naturfaglig registreringer de siste ti årene. DN støtter NP i at isrelaterte biotoper, gitt den siste tids klimaendringer, ikke lenger kan vektlegges vesentlig som grunnlag for vern. For beskrivelse av sammenhengen mellom økosystemene på land og i havet, samt av marine verneverdier vises til NP sin rapport. Det er for øvrig henvist til denne i litteraturlisten i verneplanutkastet, men DN ser i ettertid at den også kunne vært lagt ved høringsdokumentene til informasjon. DN konstaterer, i liket med NTNU Vitenskapsmuseet, at det er store kunnskapshull gjeldende naturfaglige forhold på og ved Jan Mayen, men understreker at den informasjon som er samlet er tilstrekkelig for å underbygge og fremme vern av Jan Mayen som naturreservat.

Miljøverndepartementet (MD) viser til merknadene fra DN.

8.3 Forskning og overvåking

Havforskningsinstituttet (HI) viser til at de driver regelmessig overvåking av økosystemet i den norske økonomiske sonen rundt Jan

Mayen, og at det er ønskelig å kunne gjennomføre slik overvåking også innenfor territorialfarvannet (12 nm), uten å måtte søke om tillatelse for hvert tokt. HI gjennomfører ”økosystemtokt”, som omfatter fysisk miljø, plante- og dyreplankton og pelagisk fisk, med ett eller to fartøyer i mai måned hvert år. Toktene vil i de fleste år gå innenfor 12-mils-grensen rundt øya, og foregår som en del av internasjonale undersøkelser i Norskehavet. Det benyttes redskaper som planktonhov og pelagisk trål, og det rapporteres gjennom ICES (Det Internasjonale Havforskningsrådet). HI driver også med jevne mellomrom utstrakt prøvetaking av grønlandssel og klappmyss i Vestisen (drivisen rundt Jan Mayen), og avhengig av isforholdene vil det kunne være aktuelt å ta prøver innenfor 12-milsgrensen. Tidvis tas også prøver fra vågehval (evt andre hvalarter) i Jan Mayen sonen, og dette kan også være aktuelt innenfor 12-milsgrensen. Tilsvarende er det aktuelt å ta prøver av bunnfaunaen i samme område - spesielt haneskjell på Straumflaket (størstedelen av dette området ligger innenfor det foreslåtte naturreservatet), hvor det er planer om å følge gjenveksten etter utfiskingen i 1986.

Norsk Polarinstitutt (NP) viser til at de i forbindelse med kunngjøringen av verneplanarbeidet bemerket at et vern på Jan Mayen både nødvendiggjør en langsiktig overvåking av natur- og verneverdier på øya, og et nytt fokus på kunnskapsinnhenting. NP mener overvåking og kunnskapsinnhenting er nødvendig for å kunne vurdere effekten av et vern, ser dette som et ressurskrevende tiltak som ikke er vurdert i verneplanen, og anmoder om at de økonomiske og administrative konsekvensene for forvaltningsapparatet utredes.

NTNU Vitenskapsmuseet viser til at verneplanforslaget omtaler en fremtidig bruk som innbefatter grunnforskning og mener dette er viktig både for å kunne dekke de kunnskapshull som finnes, og for å drive langsiktig overvåking. En beskjeden utbygging av infrastruktur må derfor påregnes, inkludert et sikkert logistikkopplegg for transport til land. Muligheten for en eventuelt økt turisme må likevel ikke aktualiseres. Vitenskapsmuseet mener området har stor verdi for grunnforskning, ikke minst innenfor det marine miljø, og kanskje spesielt litoralområdet som representerer noe spesielt i forhold til det vi finner på norskekysten og på Svalbard. Det pekes videre på at etablering av langtidsserier og program for overvåking vil være av betydning og henviser til planer for fremtidig forskningsaktivitet som er nevnt i verneplanen. Vitenskapsmuseet støtter det generelle forbudet mot skraping på havbunnen, men understreker at det skal kunne gis dispensasjon for vitenskapelige tokt da det er nødvendig å kunne bruke bunnredskaper til slike undersøkelser. Overvåking og

langtidsserier må legges opp etter retningslinjer beskrevet i Norsk standard.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) viser til at et av formålene med vernet er å sikre øya og tilliggende marine områder som referanseområde for forskning. Følgelig kan forskning og overvåking være legitime aktiviteter innenfor naturreservatet.

Dispensasjonspraksis vil bli utdypet i forvaltningsplanen. Landbaserte logistikkoperasjoner vil kunne gjennomføres innenfor virksomhetsområdene, mens det vil kunne gis dispensasjon for relevante aktiviteter, for eksempel å sette ut instrumenter etc. i naturreservatet. Dette er tiltak som vil bli vurdert i sammenheng med utarbeidelse av forvaltningsplanen, hvor også beregning av kostnader knyttet til implementeringen av tiltak i forvaltningsplanen vil inngå.

Miljøverndepartementet (MD) viser til DN sine merknader.

8.4 Fiske og fangst rundt Jan Mayen

Norsk Polarinstitutt (NP) viser til forslag til verneforskrift hvor det framgår at skjellskraping foreslås forbudt, men mener at det er andre typer fiskeredskaper som er utelatt som også gjør skade på bunnen, for eksempel forskjellige typer trål.

Norges Småkvalfangerlag konstaterer at det i høringsdokumentet og i forslaget til forskrift framgår at uttak av saltvannsfisk, krepsdyr og vågekval i henhold til regler gitt av Fiskeri- og kystdepartementet ikke omfattes av vernet.

NTNU Vitenskapsmuseet viser til at deler av fiskeriene foregår innenfor det foreslåtte naturreservatet, og presiserer at fiskeaktivitet med redskap som er i berøring med bunn ikke er forenlig med et naturreservat. De peker på at rekefiske er en slik aktivitet, og at det i planene for marine verneområder langs norskekysten er lagt til grunn at bare aktivitet, herunder fiske, som ikke forstyrrer økosystemene på havbunnen kan tillates innenfor et vernet område. Fiske med redskap som er i kontakt med bunnen skal derimot ikke kunne tillates. Vitenskapsmuseet fremhever at en tilsvarende forstyrrelse på land aldri ville blitt akseptabelt i et vernet område hvilket kommer tydelig frem både i verneplanen og forslaget til forskrift.

WWF International Arctic Programme er overrasket over at bunntråling ikke er omtalt i verneplanutkastet og mener bunntråling innenfor 12-milsgrensen ikke er forenlig med de unike naturverdiene

og økosystemene som naturreservatet er ment å skulle beskytte. WWF etterlyser informasjon om hvordan bunntåling påvirker de marine økosystemene rundt Jan Mayen, og mener en i forvaltningsplanen bør inkludere forpliktelser om å gjennomføre en undersøkelse av fiskeriaktivitetene rundt Jan Mayen og om nødvendig stramme inn på reglene for slik aktivitet.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) er enige med høringspartene i at alle typer redskaper som gjør skade på havbunnen ikke bør tillates innenfor naturreservatet, og viser også til at vern av havbunnen inngår i hovedformålet med vern av Jan Mayen. Forøvrig viser DN til sin tilråding til MD, der direktoratet foreslår at ikke bare skjellskraping, men også andre redskaper som berører havbunnen skal være forbudt å anvende innenfor naturreservatet.

Miljøverndepartementet (MD) legger vekt på at det i verneplanarbeidet ikke er vurdert hvordan naturverdiene og økosystemene innenfor det foreslåtte naturreservatet påvirkes eller kan påvirkes av bunntåling. Siden høringsforslaget kun omfattet et forbud mot skjellskraping innenfor naturreservatet, og ikke noe generelt forbud mot fiskeredskaper som berører havbunnen, er heller ikke konsekvensene for pågående fiskeriaktivitet av et slikt forbud utredet. Høringsinstansene har heller ikke fått anledning til å uttale seg om et slikt forbud. På bakgrunn av at et generelt forbud mot fiskeredskaper som berører havbunnen verken er utredet eller hørt, fremmer ikke Miljøverndepartementet et slikt forbud som en del av verneforslaget. Miljøverndepartementet foreslår i stedet, i samsvar med naturmangfoldloven og havressursloven, å erstatte forbudet mot skjellskraping med et mer generelt forbud mot bruk av redskaper som kan gi vesentlig skade på havbunnen. Innenfor denne rammen vil fiskeriaktivitet innenfor reservatet, slik som i dag, bli regulert etter forskrifter gitt av Fiskeri- og kystdepartementet. Hva som ligger i begrepet vesentlig skade er beskrevet under punkt 4. Forbudet mot bruk av redskaper som kan gi vesentlig skade på havbunnen er ikke til hinder for at rekefiske innenfor naturreservatet kan fortsette. Dette fisket foregår hovedsakelig på bløt leirebunn der det normalt ikke er habitatdannende fauna som kan bli påført vesentlig skade som følge av virksomheten.

Miljøverndepartementet ser at det er behov for en nærmere vurdering av hvordan naturverdiene og økosystemene innenfor det foreslåtte naturreservatet påvirkes eller kan påvirkes av bunntåling, samt eventuelle behov for tiltak. En slik vurdering kan mest hensiktsmessig gjennomføres i forbindelse med utarbeidelsen av en forvaltningsplan for naturreservatet.

8.5 Petroleumsvirksomhet

WWF International Arctic Programme foreslår et eksplisitt forbud mot alle former for petroleumsleting i hele området og er sterkt imot et hvert tiltak som tillater etablering av installasjoner relatert til petroleumsaktivitet eller annen infrastruktur utover nødvendig erstatning/vedlikehold av det som finnes på øya per i dag. Det vises også til Forvaltningsplanen for Barentshavet hvor det framgår at det ikke er ønskelig med petroleumsaktiviteter i havområder rundt øyer med store verneverdier og at tilsvarende plan som nå er under arbeid for Norskehavet vil inkludere samme prinsipp.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) viser til at det grunnet de geologiske forholdene ikke vil være aktuelt med direkte leting etter olje og gass på Jan Mayen eller i havområdet ut til foreslått grense for naturreservatet. Det er imidlertid forutsatt at aktiviteter knyttet til eventuell petroleumsoperasjoner utenfor naturreservatet skal kunne finne sted i de avsatte virksomhetsområdene. Områdene er med tanke på dette avgrenset i samarbeid med blant annet Oljedirektoratet. Det er for øvrig forutsatt at det skal kunne gis dispensasjon for eventuelle anlegg på havbunnen eller langs veien mellom de to virksomhetsområdene, for eventuelle installasjoner som er nødvendige for aktiviteter innenfor virksomhetsområdene.

Miljøverndepartementet (MD) viser til at rammene for eventuell framtidig bruk av Jan Mayen er avklart gjennom verneplanprosessen i samarbeid mellom DN og Oljedirektoratet, og at det i høringsrunden ikke har innkommet noen merknader som tilsier at mulighetene for å benytte øya i forbindelse med petroleumsvirksomhet i omkringliggende havområder ikke er tilstrekkelig ivaretatt.

I forvaltningsplanen for Norskehavet (St.meld.nr.37 (2008-2009)) varsler Regjeringen at den går inn for å starte en åpningsprosess for petroleumsvirksomhet i havområdet på norsk side ved Jan Mayen. Denne beslutningen aktualiserer spørsmålet om bruk av Jan Mayen i denne sammenheng, men endrer ikke de forutsetningene om mulige framtidige behov som er lagt til grunn for avgrensning av virksomhetsområdene og bestemmelsene om dispensasjon. Miljøverndepartementet legger således til grunn at det som i dag ansees som påregnelig bruk av Jan Mayen i forbindelse med eventuell petroleumsvirksomhet i omkringliggende havområder er ivaretatt i verneforslaget. Dersom man i forbindelse med en eventuell framtidig petroleumsvirksomhet skulle komme fram til at det er tungtveiende

samfunnshensyn som tilsier at rammene for bruk av Jan Mayen bør justeres, ivaretas dette ved at Kongen i Statsråd foretar nødvendige endringer i vernebestemmelsene.

8.6 Geotermal energi

Norges Geologiske Undersøkelse (NGU) nevner muligheten for at høyt temperatur geotermal energi kan bli en framtidig billig energikilde, og viser til at Norge deltar i "International Continental Drilling Program". Et av prosjektene er boring av et 5 km dypt hull på Island for å tappe superkritisk vann med en temperatur på mellom 400 og 600 grader celsius og benytte energien fra dette. Disse såkalt superkritiske fluider vil også inneholde metaller som kan produseres som et biprodukt. Påviste forekomster av "black smokers" på dypt vann i nærheten av Jan Mayen indikerer at slike forekomster også kan eksistere på øya. Det vises til at Island produserer ren og billig energi fra slike kilder, samt at ny teknologi har bidratt til å redusere tapene ved overføring av elektrisitet i kabler over store avstander. Jan Mayens beliggenhet er et hinder for kommersiell utnyttning av energi fra øya, men ikke nødvendigvis et avgjørende hinder i følge NGU som mener en ikke bør gjennomføre vern av Jan Mayen før det er gjennomført en utredning av mulighetene for framtidig uttak av geotermal energi.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) viser til at det verken er vanlig eller forligger noen plikt til å kartlegge eller utrede potensielle ressurser/forekomster innenfor et foreslått verneområde. Alle kjente ressurser/forekomster beskrives imidlertid i verneplanen. For vitenskapelig kartlegging av naturforhold på Jan Mayen vil det kunne gis dispensasjon fra vernebestemmelsene, herunder også forhold knyttet opp mot kartlegging av for eksempel geotermal energi. Som NGU er inne på ser imidlertid også DN det som lite realistisk i overskuelig framtid å kunne tenke seg overføring av slik energi via kabel til fastlandet som ligger ca. 1000 km borte.

Miljøverndepartementet (MD) slutter seg til DN sine vurderinger.

8.7 Ferdsl og turisme

Politimesteren i Salten viser til at han er den øverste leder for Hovedredningssentralen for Nord-Norge. Han merker seg at det ikke er ønskelig med økt turisme, og mener at det er meget viktig å påpeke at det ved Jan Mayen ikke er utrustning eller bemanning for å håndtere lete- eller bergingsaksjoner, samt at det er vanskelig og meget tidkrevende å sende mannskap fra fastlandet.

Stasjonssjef Jan Mayen bemerker at turistpresset øker, at det varsles flere ekspedisjoner som ønsker å oppholde seg og beveges seg rundt på øya, og at dersom dette er en trend som fortsetter vil det definitivt medføre større slitasje på naturen. Friluftaktivitet er imidlertid meget viktig for de 18 ansatte på stasjonen, og alle er svært interessert i å ta vare på naturen på en fullt ut forsvarlig måte. Stasjonssjefen er tilfreds med at dette kan videreføres.

Association of Arctic Expedition Cruise Operators (AECO) viser til at cruiseoperatørene som bruker Jan Mayen er medlemmer i AECO. Kun noen hundre cruisepassasjerer besøker øya hvert år, men øya er likevel en viktig destinasjon for noen få operatører. AECO mener Jan Mayen er et unikt område med store opplevelsesverdier for publikum. Naturforholdene gjør at turister normalt landsettes på stasjonsområdet (Båtvika) eller i Kvalrossbukta, det vil si innenfor de to virksomhetsområdene. Det nevnes at det er vanlig å organisere turer mellom disse to områdene, samt turer til andre deler av øya. AECO forstår det slik at dette nå ikke lenger vil bli tillatt og har store innvendinger mot å forby landsetting og mulige ekskursionsjoner fra cruiseskip innefor naturreservatet.

Det ikke er tillatt å fly inn turister, og bare noen svært få ressurssterke er i stand til å ta seg til øya på egenhånd. Cruiseturismen representerer dermed eneste mulighet for allmennheten til å nå Jan Mayen. Forbudet mot landsetting i naturreservatet oppleves som stenging av deler av norsk Arktis for allmennheten. Det vises også til at det i verneplanen heter at øya har verdi for forskning og overvåkning, men at et tilvarende formål om verdi for opplevelse ("Value for experience") ikke er tatt med. Det er heller ikke omtalt hvordan det å hindre adgang til verneområdet samsvarer med forvaltningen av norske verneområder for øvrig - hvor adgangsbegrensninger kun er innført når dette er absolutt nødvendig.

AECO hevder at ingen vitenskapelige rapporter eller observasjoner dokumenterer negative effekter av den begrensede turismen som foregår på Jan Mayen, samt at turisme, gjennom å oppleve natur, dyreliv og kulturminner fremmer forståelse og involvering for det vi ønsker å ta vare på. Reguleringer og adgangsbegrensninger er ikke eneste metode for å forvalte turismen, f.eks. kan selvpålagte begrensninger være et bedre alternativ, og det vises til at AECO har slike. Endelig vises det til at individuelle reisende i langt mindre grad har samme selvpålagte reguleringer eller kontakt med myndighetene, og at det således er vanskelig å forstå hvorfor det foreslås strengere restriksjoner for organisert turisme enn for individuelle reisende og forskere. AECO hadde ønsket seg en diskusjon om slike forhold før høringen.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) viser til at Jan Mayen står i en særstilling blant norske landområder med hensyn til grad av isolasjon, sårbarhet og betydning som referanseområde. Kun Bouvetøya kan sammenlignes. Relativt lite detaljkunnskap om økologien på øya tilsier at føre var prinsippet må legges til grunn for framtidig forvaltning. Det vises blant annet til en rekke av internasjonale erfaringer fra lignende "remote islands" forteller historier om tap av biologisk mangfold og ødeleggelse av verneverdier på grunn av uvitenhet. DN mener at vi har et stort ansvar for å sikre at tilsvarende ikke skjer på Jan Mayen, samt at det både ut i fra et sikkerhetsmessig-, kulturminne-, og et naturvernmessig aspekt ikke vil være tillatt å sette i land grupper av cruiseturister på Jan Mayen utover de to naturlige landstigningsområdene (utenfor reservatet) som allerede benyttes i dag. DN har i sine vurderinger valgt å legge betydelig vekt på de forhold som også beskrives av Politimesteren i Salten hva angår de begrensede mulighetene for å gjennomføre redningsoperasjoner på og ved Jan Mayen.

Det er viktig å understreke at det ikke foreslås noe forbud mot å bevege seg rundt på øya (ekskursjoner) med utgangspunkt i de foreslåtte landingsområdene. Verneforslaget kan derfor ikke oppfattes som et forbudt mot ferdsel i naturreservatet, men som en kanalisering av ferdselen inn til øya og reservatet. Det vises for øvrig til at det for stasjonens ansatte og deres besøk legges opp til noe utvidede muligheter for aktiviteter i det foreslåtte verneområdet.

Opplevelsesverdi er ikke noe primært formål med fredningen. Jan Mayen er en isolert og sårbar øy som fram til nå har vært lite påvirket av menneskelig aktivitet. En vet i dag ikke konsekvensene av ferdsel i det foreslåtte reservatet, men i likhet med en rekke andre sårbare

destinasjoner/verneområder rundt om i verden er det ikke noen målsetting å bringe flest mulig mennesker til Jan Mayen. Dette fordi det kan sette de verneverdiene som er grunnlaget for vernet i fare. Det er også behov for forsknings- og referanseområder som får lov å være nettopp dette, noe som medfører at hensynet til allmenn atkomst/ferdsel i noen grad må vike. DN støtter derfor ikke forslaget fra AECO om å inkludere opplevelsesverdi for besøkende i formålet med vernet.

Generelt vil DN vise til at en eventuell nytte av økt turisme på Jan Mayen heller ikke ville ha stått i et rimelig forhold til kostnadene ved å legge til rette for turisme og etablere kontroll og oppsyn med økt ferdsel på øya.

Som AECO peker på er det ikke gjort studier av hvilke effekter dagens turisme på Jan Mayen har medført for natur- og kulturmiljøet. Trolig er slik påvirkning begrenset ettersom ferdselen er begrenset. DN ser det som uheldig om det foreslåtte naturreservatet på Jan Mayen skulle bli et område for studier av hvordan ferdsel virker inn på naturverdiene. Til dette finnes andre områder, også i Arktis, som er mer egnet. DN vil derfor både fraråde at en åpner opp for landsettinger innenfor naturreservatet og at en som alternativ til ilandsettingsforbud velger en løsning hvor næringen pålegger seg selv restriksjoner. DN mener vern av øya med de restriksjoner som det i verneforslaget er foreslått lagt på antall ilandstigningspunkter er en rimelig pris for å sikre at verdiene i det foreslåtte naturreservatet bevares.

DN ser imidlertid at det av hensyn til naturmiljøet og sikkerheten, som værforhold, kan være fornuftig legge inn en åpning for at stasjonssjefen på Jan Mayen i særlige tilfeller kan gi tillatelse til ilandsetting innenfor reservatet. Det vises her til kapittel 4. Forøvrig vil ferdsel på Jan Mayen bli nærmere utdypet i forvaltningsplanen.

For ordens skyld viser DN til at det ble avholdt et bredt annonsert informasjonsmøte om planer for vern av Jan Mayen Bodø 25. april 2005, likeledes ble det rykket inn en kunngjøring i seks sentrale aviser om oppstart av verneplanarbeidet 20. februar 2007, hvor det ble invitert til å komme med innspill.

Miljøverndepartementet (MD) slutter seg til DN sine vurderinger, og mener de foreslåtte begrensningene når det gjelder ilandstigning innenfor reservatet samsvarer godt med vernets formål, naturens sårbarhet og de sikkerhetsmessige hensyn som gjør seg gjeldene i denne forbindelse.

Også i dag skjer ilandsetting av turister normalt innenfor de to virksomhetsområdene som ikke foreslås omfattet av naturreservatet. Ilandsetting her vil fortsatt være tillatt. I likhet med DN vil MD understreke at det ikke foreslås noe forbud mot å bevege seg rundt på øya med utgangspunkt i de foreslåtte ilandstigningsområdene. Verneforslaget innebærer således ikke noe forbud mot ferdsel i naturreservatet, men en kanalisering av ferdselen inn til øya og reservatet. Miljøverndepartementet kan på denne bakgrunn ikke se at det er grunnlag for å hevde at forbudet mot ilandstigning av turister i naturreservatet innebærer stenging av deler av norsk Arktis for allmennheten, slik AECO hevder i sin høringsuttalelse.

MD slutter seg til DN sin vurdering av at hensyn til naturmiljøet og faktorer som påvirker sikkerheten, som værforhold, tilsier at det bør legges inn en åpning for at stasjonssjefen på Jan Mayen i særlige tilfeller kan gi tillatelse til ilandsetting innenfor reservatet. Dette er ivaretatt i forslaget til vernebestemmelser.

8.8 Forvaltningsplan

WWF International Arctic Programme forventer at det så raskt som mulig kommer på plass en forvaltningsplan for naturreservatet som blant annet tar høyde for klimaendringer og klargjør grenser/begrensninger på dagens menneskelige aktiviteter, som utøves av så vel stasjonens ansatte som av besøkende, innenfor naturreservatet. WWF mener dette er viktig av hensyn til mulige endringer i aktivitetsnivået på øya, en mulig opprettelse av et verdensarvområde, samt økt sårbarhet på grunn av klimaendringer. Det bør også inkluderes en forpliktelse til å gjennomføre en undersøkelse av fiskeriaktivitetene rundt øya.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) viser til at det i verneforskriften er nedfelt at det skal utarbeides en forvaltningsplan med retningslinjer for gjennomføring av forvaltningstiltak som fremmer formålet med vernet. DN har gitt Fylkesmannen i Nordland i oppdrag å starte arbeidet med en forvaltningsplan for Jan Mayen naturreservat høsten 2008. En godkjent forvaltningsplan er også en forutsetning i tilknytning til en eventuell nominasjon av Jan Mayen som del av et internasjonalt verdensarvområde. Behov for videre kunnskapsinnhenting og overvåking inngår som naturlige deler i og oppfølging av en forvaltningsplan.

Miljøverndepartementet (MD) viser til DN's merknad.

8.9 Oppsyn

Politimesteren i Salten viser til at han har politimessig ansvar for Jan Mayen og at Stasjonssjefen på øya er tildelt politimyndighet, men konstaterer at mulighetene for politimessig oppsyn, etterforskning av mulige brudd på vernebestemmelsene etc. selvsagt vil være meget begrensede.

Stasjonssjef Jan Mayen bemerker at dersom det skal være mulig for fremtidige stasjonssjefer å kunne inspisere og å påpeke brudd på vernebestemmelsene bør det vurderes å utstyre stasjonssjefen med et tilfredsstillende fartøy til denne oppgaven, for eksempel en båt av den typen Kystvakten opererer.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) er inneforstått med at oppsyn i Jan Mayen naturreservat vil by på store utfordringer og at mulighetene for tradisjonelt politimessig oppsyn mv. vil være meget begrenset. DN viser videre til at stasjonssjefen allerede har begrenset politimyndighet, og at det kan være naturlig å vurdere å gi stasjonen for eksempel tilsyns- og oppsynsoppgaver knyttet til naturreservatet. Dette for eksempel etter samme mønster som avtalen mellom Sysselmannen på Svalbard og de meteorologiske stasjonene på Bjørnøya og Hopen som har slike oppgaver knyttet til naturreservatene der. Kostnader for å gjennomføre forvaltningstiltak som foreslås i forvaltningsplanen vil bli beskrevet i denne.

Miljøverndepartementet (MD) viser til merknaden fra DN.

8.10 Virksomhetsområdene

Norsk Polarinstitutt mener det bør utarbeides bestemmelser for stasjonsområdet (virksomhetsområdene), samt en arealplan som harmonerer med vernebestemmelsene og intensjonen med vernet av Jan Mayen som naturreservat.

Stasjonssjef Jan Mayen peker på at det ikke er inkludert noe sjøområde innenfor virksomhetsområdet i Kvalrossbukta (vestsiden) og ber om at dette vurderes med utgangspunkt i at Båtvika (østsiden) i dag ikke er gunstig for lossing/lasting/ ilandstigning på grunn av svært urent farvann, brottsjøer mv. Kvalrossbukta menes å være bedre egnet i denne sammenheng, og dersom det skal det være muligheter for

begrenset adgang til øya fra sjøsiden er det en fordel at en har 2 alternativer. Stasjonssjefen beskriver for øvrig forhold knyttet til lossing/lasting/ilandstigning i Båtvika slik den foregår i dag, samt mulige løsninger/tilretteleggingstiltak.

WWF International Arctic Programme forventer at enhver betydelig økning eller endring av den aktiviteten som foregår innenfor virksomhetsområdene i dag forbys fordi slike endringer nødvendigvis vil føre til økt påvirkning av det tilliggende naturreservatet.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) tar sikte på å starte arbeidet med å utarbeide retningslinjer for virksomhetsområdene og en tilhørende arealbruksplan, som blant annet tar hensyn til og harmoniseres med det omkringliggende naturreservatet, så snart dette er opprettet og det foreligger en godkjent forvaltningsplan. For øvrig vises det til mandatet for arbeidet med utredningen av et verneområde på Jan Mayen hvor det forutsettes at eksisterende og mulig framtidig aktivitet skal kunne foregå i virksomhetsområdene. DN mener Kvalrossbukta på sikt bør innlemmes i naturreservatet dersom tiltak som legger bedre til rette for lasting og lossing i Båtvika gjennomføres. I fall dagens situasjon medfører at det må gjøres mindre temporære inngrep, for eksempel i forbindelse med midlertidig utfylling av masse ved anløp av lastebåt i sjøområdet utenfor Kvalrossbukta, kan det gis dispensasjon.

Miljøverndepartementet (MD) viser til merknadene fra DN, og understreker at en viktig forutsetning for verneplanarbeidet har vært at eksisterende og mulig framtidig aktivitet skal kunne foregå innenfor virksomhetsområdene.

9. Merknader til fredningsforskriften

9.1 Formålsparagrafen

Norsk Polarinstitutt mener vern av naturlige prosesser burde være en mer synlig del av verneformålet.

NTNU Vitenskapsmuseet peker på at et av formålene med vernet er å sikre "øya og tilliggende marint areal som et referanseområde for forskning" og mener at et aktivt fiskeri med redskaper som er i berøring med havbunnen ikke er forenlig med dette.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) viser til at det ved utformingen av formålsparagrafen er benyttet samme mal som fredningsforskriftene fra de fleste andre verneområdene og mener betydningen av å sikre naturlige prosesser kan tolkes ut av formålsparagrafen slik den nå foreligger. Hva angår bruk av fangstredskaper som strider mot verneformålene vises det til kapittel 9.3.

Miljøverndepartementet (MD) viser til merknaden fra DN og departementets merknader under kapittel 8.4 og 9.3.

9.2 Forskning og overvåkning

Havforskningsinstituttet antar at prøvetaking av fisk, plankton og vågehval på forskningstøkt kan komme inn under punktet som beskriver at uttak av saltvannsfisk, krepsdyr og vågehval i henhold til regler gitt av Fiskeri- og kystdepartementet tillates, men at det er ønskelig at dette kommer klarere frem. HI tolker det videre slik at prøvetaking av grønlandssel og klappmyss som krever avliving, samt prøvetaking av skjell med skrape innenfor 12-milsgrensen ikke vil være tillatt, og at biopsiprøver av pattedyrarter som ikke medfører avliving trolig vil komme i en gråsone. HI ønsker å kunne gjennomføre alle aktuelle undersøkelser uten å måtte søke om tillatelse før hvert tokt, og foreslår et nytt pkt. 2.4 i forskriften; ”Bestemmelsen i pkt. 2.1 er ikke til hinder for; - kartlegging og innsamling av dyr og planter i territorialfarvannet rundt Jan Mayen til forskningsformål, utført av norske vitenskapelige institusjoner”.

Høyskolen i Bodø viser til at det legges opp til sterke restriksjoner på transport, og mener dette er forståelig og nødvendig, men at slik forskriften er utformet kan den virke særlig restriktive på mulighetene for å drive forskning på øya. Det vises spesielt til at pkt 4.4. om ferdsel med luftfartøy ikke nevner noen unntak. Det vises til behov for å benyttet helikopter til landsetting av personell og utstyr på isbreene gjennom hele året, og at det bør kunne gis unntak for å kunne benytte ubemannede Luftbårne måleplattformer - UAV (Unmanned Aerial Vehicle) i forskningssammenheng. UAV er små, stillegående modellfly som egner seg svært godt til video-og fototelling av sjøfugl i fuglefjell, furasjeringshabitater til sjøs og til observasjoner av grønlandssel og klappmyss i kasteområdene ved Jan Mayen. DN bes om å overveie en formulering som kan gi dispensasjon fra gjeldende bestemmelser og åpner for legitime og nødvendige forsknings- og overvåkingsoppgaver.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) viser til at det allerede er hjemmel for å gi dispensasjoner til vitenskapelige formål, og mener den må kunne praktiseres fleksibelt hva angår innhold og varighet. DN ser derfor ingen grunn til å inkludere et nytt punkt i forskriften slik Havforskningsinstituttet foreslår. Det vises ellers til at det kan søkes om dispensasjon fra verneforskriften - jf forskriftsforslaget § 6 - for å utføre vitenskapelige aktiviteter, og at bruk av ulike typer luftfartøy til transport eller observasjoner kan vurderes med utgangspunkt denne paragrafen.

Miljøverndepartementet (MD) slutter seg til DN sine vurderinger.

9.3 Fiske- og fangst (marint)

Fiskeri- og kystdepartementet (FKD) viser til at det av forslaget til verneforskrifter fremgår at planen ikke er "til hinder for uttak av saltvannsfisk, krepsdyr og vågehval i henhold til regler gitt av Fiskeri- og kystdepartementet", og at DN og MD orienterte om denne saken i Det interdepartementale Polarutvalget sitt møte den 16. august 2007. FKD skal i dette møtet ha påpekt at ordet "vågehval" måtte byttes ut med begrepet "ikke stedegne sjøpattedyr", for å unngå en utilsiktet begrensning i forskriften og for å få samsvar med begrepsbruken i svalbardmiljøloven, og hevder at representantene fra både MD og DN var enige i dette. FKD ber derfor om at forslaget til verneforskrift § 4 nr. 2.3 rettes opp i samsvar med dette. For øvrig anføres at det egentlig ville være mer i samsvar med dagens terminologi å benytte begrepet "marine levende ressurser" i stedet for oppregningen av saltvannsfisk og krepsdyr.

NTNU Vitenskapsmuseet fremhever spesielt at det er uakseptabelt med fiskeriaktivitet som omfatter redskaper som er i berøring med havbunnen innenfor naturreservatet, og de mener det ikke kan aksepteres at fiske med redskaper som berører eller kan berøre bunnen tillates innenfor naturreservatet. Videre hevdes at forskriften her er inkonsistent, og at enkelte elementer faller på sin egen urimelighet. Det kan ikke aksepteres at bestemmelsene for naturreservatet justeres for at et slikt fiske skal kunne foregå. Vitenskapsmuseet viser til at tillatelse til bruk av bunntål står i sterk kontrast til innholdet i 1.1 samme paragraf, og de foreslår at § 4, 1.3 første ledd endres til: "-bruk av tillatte fiske- og fangstredskaper i sjøen med unntak av redskaper som kan være i kontakt med havbunnen, herunder bunntål og skjellskraping".

Direktoratet for naturforvaltning (DN) viser til at svalbardmiljøloven ikke gjelder for Jan Mayen og følgelig er en ikke bundet av ordlyden i denne. Begrepet "ikke stedege sjøpattedyr" er et uklart begrep, og DN mener at for å gjøre det helt klart hvilket dyr det kan jaktes på i naturreservatet, i dette tilfellet vågehval, bør dette nevnes ved navn. DN ser at en oppregning som nevner saltvannsfisk, krepsdyr og vågehval kan virke begrensende gitt at legitim jakt på sel tidligere og under andre isforhold har foregått nær opptil øya. Scenario for klimautvikling og endring av isforholdene i denne delen av Arktis tilsier at selfangst innenfor 12 nm mil av Jan Mayen neppe vil bli en realitet i overskuelig framtid. Følgelig mener DN at det ikke er behov for å endre ordlyden i § 4 nr. 2.3 på dette punkt.

For å etterleve formålet med vernet og de forhold som er anført av flere høringsparter foreslår DN imidlertid et tillegg i forskriftens § 4 – pkt. 1.3 "Bestemmelsen i pkt 1.1 er ikke til hinder for: - bruk av tillatte fiske- og fangstredskaper i sjøen med unntak av redskaper for skjellskraping eller andre redskaper som berører havbunnen".

Det foreslås også at dette unntaket presiseres i § 4 pkt. 2.3 "Bestemmelsen i pkt. 2.1 er ikke til hinder for: - uttak av saltvannsfisk, krepsdyr og vågehval i henhold til regler gitt av Fiskeri- og kystdepartementet. Unntaket gjelder ikke bruk av redskaper for skjellskraping eller andre redskaper som berører havbunnen, jf pkt. 1.3".

Miljøverndepartementet (MD) ser at ordlyden i § 4, 2.3 virker utilsiktet begrensende når det gjelder fangst av sjøpattedyr som i dag fangstes kommersielt. Arter det i dag fangstes på i havområdene omkring Jan Mayen omfatter både migrerende hvalarter som vågehval, og selarter som er knyttet til drivisområdene langs østkysten av Grønland, som klappmyss og grønlandssel. Begge kategorier sjøpattedyr gjester sporadisk farvannene rundt Jan Mayen som en del av sine vandringer eller når drivisen omgir øya.

Forslaget til unntak fra fredningen i § 4, 2.3 i høringsforslaget omfatter saltvannsfisk, krepsdyr og vågehval, men ikke selartene klappmyss og grønlandssel.

Selv om klimautviklingen og endringene av isforholdene i denne delen av Arktis neppe tilsier at selfangst innenfor 12 nm mil av Jan Mayen vil bli en realitet i overskuelig framtid, mener Miljøverndepartementet at

vernebestemmelsene ikke bør være til hinder for dette dersom det skulle bli aktuelt.

FKD viser til at det i svalbardmiljøloven er gjort et skille mellom stedegne og ikke stedegne sjøpattedyr, og ønsker at tilsvarende skille også skal legges til grunn i fredningsforskriften for Jan Mayen naturreservat.

Miljøverndepartementet viser til at svalbardmiljøloven ikke gjelder for Jan Mayen. Skillet mellom stedegne og ikke stedegne sjøpattedyr i svalbardmiljøloven går mellom sjøpattedyr som i all hovedsak er hjemmehørende i svalbardområdet og utgjør viktige elementer i økosystemet der, som hvithval, hvalross, steinkobbe, ringsel og storkobbe, og de sjøpattedyr som i hovedsak er "gjestende", som for eksempel vågehval. Et slikt skille er ikke like meningsfylt på Jan Mayen. Her er sjøpattedyrene enten migrerende arter slik som vågehvalen, som vandrer over store områder og i perioder beiter langs polarfronten i havområdene rundt Jan Mayen, eller arter knyttet til drivisbeltet langs østkysten av Grønland (Vesterisen) slik som grønlandssel og klappmyss, som kun befinner seg i betydelige antall ved Jan Mayen når øya er omgitt av drivis. Ingen av sjøpattedyrene som forekommer ved Jan Mayen er stedegne i den forstand at de i all hovedsak er permanent hjemmehørende i kystfarvannene rundt øya. På denne bakgrunn ser Miljøverndepartementet det ikke som naturlig å skille mellom stedegne og ikke stedegne sjøpattedyr i verneforskriften for Jan Mayen.

Departementet legger til grunn at vernebestemmelsene ikke skal være til hinder for uttak av arter som i dag høstes kommersielt i havområdene omkring Jan Mayen eller i Vesterisen i henhold til regler gitt av Fiskeri- og kystdepartementet. Departementet foreslår derfor at § 4, 2.3 gis følgende ordlyd:

"2.3 Bestemmelsen i pkt. 2.1 er ikke til hinder for;

- høsting av viltlevende marine ressurser i henhold til regler gitt av Fiskeri- og kystdepartementet. Unntaket gjelder ikke bruk av redskaper som kan gi vesentlig skade på havbunnen."

Siste ledd er en presisering og gjentakelse av forbudet mot bruk av redskaper som kan gi vesentlig skade på havbunnen som allerede følger av tilsvarende formulering i § 4, 1.3.

DN foreslår også et tillegg i forskriftens § 4,1.3 slik at denne vil lyde "*Bestemmelsen i pkt 1.1 er ikke til hinder for: - bruk av tillatte fiske- og*

fangstredskaper i sjøen med unntak av redskaper for skjellskraping eller andre redskaper som berører havbunnen". MD viser til sin merknad under kapittel 8.4, og foreslår på denne bakgrunn at ordlyden i § 4, 1.3 skal lyde "Bestemmelsen i pkt 1.1 er ikke til hinder for: - bruk av tillatte fiske- og fangstredskaper i sjøen med unntak av redskaper som kan gi vesentlig skade på havbunnen". Miljøverndepartementet understreker at denne bestemmelsen ikke skal være til hinder for at rekefiske innenfor reservatet kan fortsette, jf. beskrivelsen under punkt 4. av hva som ligger i begrepet vesentlig skade.

9.4 Planter og dyr – fremmede arter

Norsk Polarinstitutt (NP) er ikke overbevist om at den nylig behandlede saken hvor det ble søkt om "gjeninnførsel" av fjellrev til Jan Mayen finner hjemmel i § 4, pkt. 2.2. og viser til at fjellreven ikke er en "ny" art for Jan Mayen. NP mener vernebestemmelsene bør formuleres slik at det ikke vil være tvil om utfallet av en eventuell ny søknad.

NTNU Vitenskapsmuseet viser til forskriftens § 4, pkt. 2.2 vedrørende forbud mot innføring av fremmede arter, herunder genotyper, og understreker at dette må få betydning for havbruk og havbeite, samt at disse begrepene burde vært nevnt eksplisitt i samme paragraf, ledd 1.1. Vitenskapsmuseet mener dette kan synes uaktuelt i overskuelig fremtid, men peker på at slike aktiviteter blir enklere med større tilstedeværelse og mer regelmessig adkomst som følge av utbygging av infrastruktur i forbindelse med eventuell petroleumsaktivitet.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) mener forskriftens § 4, pkt. 2.2 trenger en presisering når det gjelder innførsel av planter og dyr til naturreservatet og foreslår følgende tekst til § 4 pkt. 2.2 "Innførsel og utsetting av levende eksemplarer av vill flora og fauna som er etablert eller kan etablere seg i naturreservatet er ikke tillatt".

Miljøverndepartementet (MD) er enig med DN i at det er behov for en klargjøring av ordlyden når det gjelder innførsel av planter og dyr til naturreservatet. I samråd med DN foreslår MD følgende ordlyd i forskriftens § 4, pkt. 2.2: "Plante- eller dyrearter, herunder genmodifiserte arter og former, må ikke innføres eller utsettes." Dette klargjør at enhver innførsel av plante- eller dyrearter er forbudt.

9.5 Jakt

Norsk Polarinstitutt (NP) forutsetter at § 4 pkt. 2.1 ivaretar totalforbudet mot enhver form for jakt i naturreservatet.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) stadfester at enhver form for jakt i Jan Mayen naturreservat vil være forbudt, med unntak av vågehvalfangst.

Miljøverndepartementet (MD) viser til de foreslåtte endringene i unntaksbestemmelsene i § 4. Av disse framgår det at bestemmelsene om fredning av dyr og planter ikke er til hinder for høsting av viltlevende marine ressurser i henhold til regler gitt av Fiskeri- og kystdepartementet.

9.6 Ferdsel og turisme

Norsk polarinstitutt (NP) viser til at det i verneforskriften benyttes "standard" normative begreper for å angi hvilken type påvirkning som skal kunne tillates, dvs. "tillatt ferdsel" og "unødig forstyrrelse". NP ønsker å stille spørsmål om man ved en slik tradisjonell begrepsbruk mener å kunne ha en akseptabel kontroll på påvirkning i sensitive områder? Videre finner NP begrepet "betalende" passasjer i § 4, pkt. 4.3 problematisk. Det synes ikke å være en umiddelbar sammenheng mellom antall i landstigende passasjerer, hvor de går i land, hvilken type påvirkning de forårsaker og om de har betalt for turen eller ikke.

Stasjonssjef Jan Mayen foreslår et nytt punkt under verneforskriftens § 4 pkt. 1.3:

- bruk av nødvendig transportmidler langs eksisterende vei/kjørespor for nødvendig vedlikehold av tekniske installasjoner.

Association of Arctic Expedition Cruise Operators (AECO) foreslår å ta ut § 4.3 av forskriften dersom dette betyr at fotturer ('walking excursions') utenfor de to virksomhetsområdene blir forbudt. Det pekes videre på at individuelle reisende i langt mindre grad har samme selvpålagte reguleringer eller kontakt med myndighetene, og at det således er vanskelig å forstå hvorfor det foreslås strengere restriksjoner for organisert turisme (cruiseturister – "betalende passasjerer") enn for individuelle reisende.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) vurderer det slik at foreliggende forslag til verneforskrift gir et tilstrekkelig rom for vernemyndigheten til å sikre formålet med vernet. Det vises her særlig til at DN i henhold til verneforskriften § 4,48 har myndighet til å forby/regulere ferdsel i

hele eller deler av naturreservatet, dersom det anses nødvendig for å unngå forstyrrelse av dyrelivet eller slitasje på vegetasjon eller kulturminner.

Til forslaget om et nytt punkt under § 4 pkt. 1.3 vedrørende bruk av nødvendige transportmidler langs eksisterende vei/kjørespor for nødvendig vedlikehold av tekniske installasjoner, viser DN til at dette allerede er dekket i § 4. pkt. 4.5 og pkt 4.6.

DN gjør oppmerksom på at det ikke er forbudt å ferdes i reservatet når ilandsettingen av personer foregår utenfor reservatet.

DN har i forbindelse med høringsprosessen gjort en ny vurdering omkring bruken av begrepet "betalende passasjerer". DN følger her NPs og AECOs vurderinger av at det ikke synes å være en umiddelbar sammenheng mellom antall ilandstigende passasjerer, hvor de går i land, hvilken type påvirkning de forårsaker og om de har betalt for turen eller ikke. DN foreslår derfor en endring i § 4 pkt. 4.3 som gjør at ordlyden i punktet blir: "Ilandsetting av personer fra båt er ikke tillatt innenfor naturreservatet".

DN ser videre at det vil være fornuftig at stasjonssjefen, med bakgrunn i hensynet til natumiljøet og sikkerheten, jf. vær- og sjøforholdene, gis myndighet til å kunne gi tillatelse til ilandsetting i reservatet i særlige tilfeller. DN foreslår dermed følgende endring i § 4 pkt. 4.3 "Ilandsetting av personer fra båt er ikke tillatt innenfor naturreservatet. Stasjonssjefen kan i særlige tilfeller gi tillatelse til ilandsetting innenfor reservatet".

Miljøverndepartementet (MD) slutter seg til DN sine vurderinger og forslag til endring i verneforskriften.

9.7 Andre forhold - navigasjonsinshjelpemidler og romrelatert bakkeinfrastruktur

Fiskeri- og kystdepartementet peker på at med økt fokus på Nordområdene, forventet økt aktivitet og større krav til sikkerhet og forebyggende miljøvernarbeid, er det ønskelig å presisere at behov for navigasjonsinstallasjoner kan bli aktuelt også utenfor virksomhetsområdene som er unntatt fra verneforslaget.

Departementet ber derfor om at det tas inn to nye punkter i vernebestemmelsene; under § 5 Generelle unntak: Drift og vedlikehold av elektroniske og terrestriske navigasjonsinshjelpemidler og ferdsel i forbindelse med dette, og under § 6 Dispensasjoner/tillatelser:

”etablering av nye elektroniske og terrestriske navigasjonshjelpemidler og ferdsel i forbindelse med dette”.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) viser til at det allerede er hjemmel for å søke om dispensasjon for slike tiltak som Fiskeri- og kystdepartementet nevner etter fredningsforskriftens § 6 og foreslår ingen endring i forskriften.

Nærings- og handelsdepartementet (NHD) fremholder i sin merknad ved foreleggelse av utkast til kgl.res at hjelpemidler for mottak av vær-, miljø- og navigasjonsdata via satellitter, fly eller ubemannete luftfarkoster må tillegges særlig vekt og gis dispensasjon fra fredningsbestemmelsene i §4, under kategorien ”vitenskapelige eller særlige grunner for øvrig” i § 6. Det er allerede etablert praksis med infrastruktur og aktivitet for værobservasjoner på Jan Mayen. Det er på sikt naturlig at denne aktiviteten utvides også til observasjon av de høyere lag av jordas atmosfære. I tillegg er vær- og miljøsatellitter viktige datakilder for værvarsling, isvarsling og trygg ferdsel på havet. Muligheten bør holdes åpen for at navigasjonsinstallasjoner på Jan Mayen kan kompletteres med nedlesingsutstyr for mottak av vær-, miljø- og navigasjonsdata fra satellitter, fly eller ubemannete luftfarkoster. Jan Mayen har meget gunstig beliggenhet i forhold til satellitter i lav polbane. Vi har godt erfaringsgrunnlag fra lønnsom norsk satellittaktivitet på Svalbard og i Antarktis med utgangspunkt i slike geografiske fortrinn, med full hensyntaken til lokale miljøforhold.

Miljøverndepartementet (MD) er enig med FKD i at større krav til sikkerhet og forebyggende miljøvernarbeid gjør det naturlig å presisere at etablering av navigasjonsinstallasjoner kan bli aktuelt også utenfor virksomhetsområdene som er unntatt fra verneforslaget. Dette kan både være visuelle og elektroniske bakkebaserte navigasjonshjelpemidler, samt bakkeinfrastruktur for satellittbaserte navigasjonshjelpemidler. Departementet legger videre vekt på at øya har en geografisk plassering som gjør at det også kan bli aktuelt å etablere annen romrelatert bakkeinfrastruktur, herunder for eksempel bakkestasjoner for satellittbaserte systemer for kommunikasjon, innen søk og redning, jordobservasjon mv. På samme måte som for satellittnavigasjon, vil slike systemer kunne ha stor betydning for ivaretagelse av sikkerhet og miljø. MD ser det derfor som naturlig å presisere at også etablering av annen romrelatert bakkeinfrastruktur kan bli aktuelt utenfor virksomhetsområdene som er unntatt fra verneforslaget. MD foreslår at følgende punkt tilføyes i § 6
Dispensasjoner : ”etablering av navigasjonshjelpemidler og romrelatert bakkeinfrastruktur”.

Behovet for ferdsel i forbindelse med inspeksjon og vedlikehold av navigasjonshjelpemidler og romrelatert bakkeinfrastruktur er etter MD sitt syn ivaretatt av § 4, 4.7, der det fremgår at bestemmelsen i 4.5 om bruk av motorkjøretøy til lands ikke er til hinder for ferdsel i terrenget med snøscooter eller bandvogn på frossen og snødekt mark ved inspeksjon og vedlikehold av installasjoner.

10. Økonomiske og administrative konsekvenser

Opprettelsen av Jan Mayen naturreservat vil ikke være til hinder for skipstrafikk eller pågående fiske og fangst i sjøområdene rundt øya. Hensynet til mulig bruk av øya i tilknytning til eventuell framtidig oljevirkosomhet på sokkelen som omgir Jan Mayen er ivaretatt i verneforslaget. Cruiseturismen til øya har et beskjedent omfang, og vil fortsatt som i dag kunne sette turister i land innenfor de to virksomhetsområdene på øya. Også i dag er det her så godt som all ilandstigning fra cruiseskip foregår.

Forvaltningsmyndighet for verneområdet legges til Fylkesmannen i Nordland. Daglig forvaltning vil delvis bli utført gjennom tjenestekjøp fra stasjonssjefen på Jan Mayen. Utgiftene til vern og forvaltning vil bli dekket innenfor Miljøverndepartementets til en hver tid gjeldende budsjetttramme. Dette gjelder utgifter knyttet til erstatningsoppgjøret, oppsyn, grensemerking, utarbeidelse av forvaltnings- /skjøtselsplaner, trykkeutgifter, og liknende. Det antas at vern av Jan Mayen ikke medfører erstatningsmessige konsekvenser. De øvrige kostnadene vil beløpe seg til inntil 1 million kroner som vil bli dekket over den til en hver tid gjeldende budsjetttramme på fylkesmannens kap 1510, Miljøverndepartementets post 1400.21, evt Direktoratet for naturforvaltnings post 1427.21. Den årlige budsjettmessige oppfølgingen av utarbeiding av forvaltningsplaner og etablering av oppsyn og skjøtsel vil være avhengig av den økonomiske utviklingen og budsjettsituasjonen.

Miljøverndepartementet

tilrår:

Forskrift om fredning av Jan Mayen naturreservat og forskrift om endring i to forskrifter om verneområder på Svalbard fastsettes i samsvar med vedlagte forslag.